

III

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА ДОКУМЕНТА

У овом двоброју доносимо најважнија документа из 1941 год. Подјелу грађе по предметима тешко је направити, јер се најчешће у истом документу говори о војним акцијама, народној власти, културном дјеловању итд. У идућим бројевима нашег часописа наставићемо са документима из 1941 год.

Јован ИВОВИЋ

5. ПРОГЛАС

Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Боку
3-XI-1941

Народу Црне Горе и Боке
Браћо и сестре,

7 новембра навршава се 24 године откад је радни народ царске Русије раскинуо ланце робовања домаћој господи и иностраним империјалистима. Тога дана, из борбе коју су нападени народи водили вјековима, родила се прва држава радника и сељака, држава у којој нема ни сиротиње ни господе и која мјесто завојевања води према другим народима политику мира и братства, свестрано помажући ослободилачку борбу угњетених народа. 7 новембра 1917 године отпочела је нова, најславнија страница људске историје.

У току више од 20 година, најприје под генијалним вођством великог Лењина, а доцније његовог генијалног сарадника великог Стаљина, домовина свих нападених, угњетених и сбесправљених прошла је пут расцвјета, какав није доживјела ниједна земља у историји човјечанства. Од старе, заостале, полуазијатске царске Русије, која је била играчка у рукама страних империјалиста, која је покоравала друге на-

роде и била тамница за угњетене народе и радне масе, она се претворила у моћну, независну силу, у братску заједницу равноправних народа, у толико сањану земљу правде, благостања, културе и равноправности за све напаћене. Бескрајна совјетска земља, која обухвата више од једне шестине земљине кугле, претворила се у прави расцвјетали врт социјализма, истинског братства, једнакости и слободе. Совјетска земља постала је нада читавог угњетеног и напаћеног човјечанства.

У току више од 20 година совјетска земља је под мудрим вођством генијалног Стаљина и херојске Свесавезне комунистичке партије (бољшевика) водила досљедну политику мира и братства међу народима. У пожару рата, у ужасима у које је бацио толике народе мрачни фашизам, побјешњели пас Хитлер, његов слуга Мусолини и друге њихове слуге, Совјетски Савез је постао једина и оправдана нада поробљених народа, а нарочито словенских, које фашистички крвници сматрају нижом расом и робљем које има да им робује на »вјек и вјеков«.

То баш није дало суманутом злочинцу Хитлеру да мирно спава на стотинама хиљада невиних љешева и на неизмјерном разореном благу европских народа. Мучки, из потаје, како и доликује фашистичким разбојницима, он је ударио на нашу наду, на ослободитељицу словенских народа, на спаситељицу напаћеног човјечанства — на Совјетски Савез. Подивљале фашистичке хорде, размажене лаким побједама над изданим и слабо наоружаним народима, мислиле су да ће лако савладати Совјетски Савез. Али су се љуто превариле: свака стопа свете совјетске земље посута је љешевима и заливена крвљу фашистичких војски. Мртве дивизије покривају земљу уједињених и слободних народа. Тако су пропали планови фашистичких разбојника о скором завршетку рата и њихова пропаст постаје све очигледнија. Из подјармљене Европе Хитлер може одвући сва блага — али људе не може ни одвући, ни мртве васкрснути.

Највећи и најстрашнији рат, који данас води Совјетски Савез на челу с братским руским народом, улио је вјеру и наду угњетеним народима, а нарочито словенским. Нема честитог словенског створа који уздржана даха не би пратио ову борбу између најнапреднијих и најмрачнијих снага људске историје. Нема честитог Словена који се не би спремао, који се већ не би дигао да ломи окове ропства баш сада, када

Хитлерове банде лију ријеке крви по руским равницама.

Јужнословенски народи, а међу њима и црногорски народ, дигли су се у борбу против фашистичких окупатора и домаћих издајница. Браћа Срби, Хрвати и Словенци већ пишу најславније странице своје историје. Наш народ, вјеран својој прошлости, уједињује снаге у борби против фашистичког окупатора, у борби за потпуно ослобођење родне груде. Све наде фашистичких бандита да разједине црногорски народ помоћу издајничке клике око Секуле Дрљевића и разних других шпијуна — народних крвопија — доживјеле су неуспјех. Када им то није пошло за руком, почели су да истичу напријед другу групу издајника: Новицу Радовића, Петра Пламенца и Сава Вулетића. Ова група издајника треба да вјештије од Секула одигра улогу некакве црногорске независности и да омогући миран живот фашистичким разбојницима. Али црногорски народ је већ очистио из своје средине толико потурица, свјестан да независности нема док нашом земљом гази и једна цокула иностраног завојевача, да нема мира ни мирног сна фашистичкој војсци докле год борави међу нашим планинама.

Браћо и сестре,

Баш сада, кад се навршава 24 године откад су се народи царске Русије под Лењиновим и Стаљиновим вођством ослободили ропства, наш народ треба да се спомене своје славне слободарске прошлости и своје данашње борбе, која је наставак петстољетне борбе за слободу.

Баш сада, када се навршава 24 године политике мира Совјетског Савеза, црногорски народ треба да се спомене да нас, као и остале Јужне Словене, није никада заборавио велики руски народ, да наша побједа лежи у заједничкој борби с моћним Совјетским Савезом.

Баш сада, када се навршава 24 године од стварања славне војске радника и сељака, Црвене армије, црногорски народ треба да се спомене да та војска лије крв за његово ослобођење и да ствара своју народноослободилачку војску и помаже јуначке партизане.

Баш сада, када се навршила 24 године живота у братству и слози народа Совјетског Савеза, црногорски народ треба да се спомене да само у заједничкој борби с другим народима, а у првом реду с браћом Србима и Хрватима, може доћи до истинске националне слободе и равноправности.

Баш сада, када се навршава 24 године од како су братски народи царске Русије обрачунали са свим непријатељима и издајцима народа, црногорски народ треба да се спомене да у његовим њедрима рију националне издајнице и да подмукли и крволочни скупатор спрема још подмуклије издајнице с којима народ мора обрачунати.

Баш сада, када се навршава 24 године од побједи народа Совјетског Савеза, под вођством славне Бољшевичке партије Лењина и Стаљина, црногорски народ треба да се спомене Комунистичке партије Југославије, која га никада није изневјерила, нити ће га изневјерити, која води јуначку војну свих народа Југославије за национално ослобођење и један срећнији живот.

Баш сада, када се навршава 24 године откад је братски руски народ оружјем у руци учинио крај свемоћи властеле и капиталиста, црногорски народ треба да се спомене да само ако се добро и темељито припреми за општи народни устанак може да одагна омраженог фашистичког окупатора и осигура живот у независности и равноправности.

Живјела Велика Социјалистичка Октобарска револуција!

Живио ослободилац напаћеног човјечанства — Совјетски Савез!

Живио вођ и учитељ свих напредних људи свијета, свих напаћених и обесправљених — Јосиф Висарионович Стаљин!

Живјела Црвена армија, јуначка несаломљива војска свих напаћених и обесправљених народа!

Живјело братство и слога јужнословенских народа у борби против фашистичких окупатора!

Живјела општенародна борба за потпуно истјеривање фашистичких окупатора!

Живјело јединство црногорског народа у борби против окупатора и његових слугу!

Живјела Комунистичка партија Југославије, непомирљиви борац за национално ослобођење и бољи живот свих народа Југославије!

3-XI-1941 године

Комунистичка партија Југославије
Покрајински Комитет
за Црну Гору и Боку

6. ПРОГЛАС

Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Санџак и Боку
17-X-1941

Црногорци!

Јављамо вам најрадоснију вијест да се јуначка борба, коју смо ми започели, а прихватили је братски народи Срби и Хрвати, проширила у општи народни устанак и уродила плодом: цијела Босна и Србија су слободне изузев . . . И у тим градовима и око њих се већ воде борбе. Немоћне туђинске слуге Недић и Павелић, попут наших домаћих издајница и шпијуна, позивају у помоћ туђинске трупе — Њемце и Италијане. Али разбојничке Хитлерове банде не могу више да им укажу никакву помоћ, јер су приморане да до посљедњег војника крваре на тлу велике и непобједљиве совјетске земље. Ослобођеним братским народима једина опасност пријети од група Хитлеровог слуге Мусолинија које у главном иду са нашег тла, нашим путевима, да гуше њихову, нашу, крваво, извојевану слободу. Сада је дошао онај прави час да не само онемогућимо кукавичког, бездушног и крволочног окупатора да не иде тим путевима, путевима наше слободе или ропства, него да и ми општим устанком раскинемо ланце ропства, очистимо нашу родну грудну од вјековног душманина нашега народа, препреденог латинског завојевача.

Сада је прави час, о коме смо сви толико говорили, коме се сваки честити Црногорац завјетовао да се сви до једнога дижемо на оружје и да у заједници са братским народима не само извојујемо слободу, него да је извојевану и очувамо.

Ослободитељица напаћених европских народа наша мајка Русија и наши и њени моћни савезници Енглеска и Америка задају тешке ударце силама осовине. Послије пораза пред Лењинградом суманути Хитлер врши офанзиву на Москву. Сви ви знате да је то његова последња офанзива и да затим долази крај. Фашистичка Италија, тучена на свим фронтovima, налази се у распаду што сте сви ви могли да се увјерите према држању италијанских војника. Зима која долази још више ће отежати положај фашистичких војски. Сњегови ће завијати друмове и уз наше ударце онемогућити сваки покушај непријатеља да се примакне нашим селима, градовима и планинама. А ослобођени и удружени са Србима и Хрватима добићемо помоћ у храни и материјалу, чега има

и код непријатеља, отетог и опљачканог од нашег народа.
Јуначки црногорски народе!

Зубља слободе, коју си ти први запалио на Балкану није се угасила, њу данас држе поносно и храбро у рукама братски народи Срби и Хрвати! На оружје, славни народе, који никада нијеси трпио туђи јарам да удруженим снагама одржимо ту зубљу и извојујемо коначно ослобођење — заиста слободну и равноправну Црну Гору.

Издајничке вође сепаратиста су ти обећале слободу и некакву владу под окупатором. Сада је окупатор и њима саопштио да чак ни с таквој вазалној влади не може бити говора. Те издајнице ће вам и сада рећи да се ствар Србије не тиче Црне Горе, али ви треба да знате да се сада ради баш о нашој слободи, о нашем ослобођењу у заједници с браћом Србима и Хрватима. Они ће вам заједно са осталим шпијунима, који наводе Италијане да пале и пљачкају села, да убијају и интернирају најбоље синове нашег народа, рећи да ћете бити попаљени и уништени, али ви треба да знате да вам то говоре издајнице и паликуће и да се од насиља можете да одбраните само борбом, бранећи село по село, кућу по кућу, ослобођавајући оружаним народним устанком читаву Црну Гору.

Кукавице и малодушници, међу којима се крију шпијуни, да би заварали траг, рећи ће вам: »Сада није прави час«, али ви треба (да) знате да је прави час стигао и да вам то говоре да би вас задржали у ропству, да би упропастили будућност нашега народа. Они ће вам рећи: »Непријатељ је бројан и утврђен«, али ви треба да знате да су непријатељски војници деморалисани и да једва чекају да се предају, да нема тврђава које тако деморалисани непријатељ може да одбрани под ударцима синова оних који су голим грудима сламали турске и аустриске форнице и бедеме, да су наши славни преци бројали Турке и турске тврђаве, хоће би и данас завијале Црном Гором. Те кукавице и шпијуни ће вам рећи: »То је чисто комунистичка ствар«, али ви треба да знате да вас лажу да би разбили народно јединство. Данас се ради само и једино о националном ослобођењу.

Родођуби! Бивши официри! Љекари! Чиновници! Ђаци!

Придружујте се народноослободилачкој војсци, напуштајте мјеста која вам нуди крволочни душманин нашега

народа. Удрите непријатеља гдје га стигнете, немајте милости према њему, као што је нема ни он према нашем народу.

Црногорци, браћа наша, млади и стари! Ступајте у народно-ослободилачку војску. Јављајте се већ формираним привременим командама. Недајте шпијунима да ометају организацију војске и устанка. Убијајте те гадове гдје их сретнете, чистите што хитније народне редове! Недајте да вас интернирају, склањајте се и организујте за устанак! Смјењујте издајничке претсједнике општина и постављајте народне општинске одборе.

Црногорке, сестре наше, младе и старе!

Дошао је час када треба да престану запјевке и сузе за најближим и најмилијим! Дошао је час да више не пуца ваше срце за све већим бројем стријељаних и интернираних, да не црвене ваши образи од срамоте коју вам наносе фашистички окупатори и њихове слуге. Стварајте женске одборе који ће обезбиједити болничарке, кување хране, гоњење коморе народно-ослободилачкој војсци! Улијте храбрости и вјеру свима, како доликује часним кћерима нашега народа!

Катуњани — колијевко слободе нашега народа! Зећани, Ровчани, Братоножићи, Кучи, Љешњани, Љеворечани, Пољани, Жупљани и сви ви којима су шпијуни и издајници омели да се листом дигнете на оружје против окупатора, чиме су учинили да наше досадашње борбе не уроде још бољим плодом и да не одржимо оно што смо били стекли — не слушајте више те гадове, не дозволите им да каљају част нашега рода и читавог нашег народа! Не слушајте те туђинске агенте који говоре: »Ми нећемо да се дижемо, јер се није дигао читав народ«, а затим хушкају племе против племена! Очистите ту губу из своје средине! Пушке ваше и ваших пређа никада нијесу мировале у запећима; вашем јунаштву и патриотизму се стољећима дивео и диви читав наш народ, а презире заједно са вама издајнице и шпијуне. Уједини се, црногорски народе, од старца до дјетета за општенародни устанак! Рушите путеве, мостове и везе које воде за Србију (Подгорица — Колашин — Бијело Поље, Подгорица — Андријевица — Пећ, Подгорица — Никшић — Билећа, Подгорица — Никшић — Шавник — Пљевља, нападајте непријатељске колоне, опсједајте градове, спремајте се за оружани устанак! Убијајте шпијуне, петоколоне и пљачкаше! Недајте им да завирују у народну душу и народне намјере. Чувајте се ситних чарки, које разби-

јају снаге и народно јединство и организујте устанак, прави рат против окупатора!

Другови герилци!

Организујте народно-ослободилачку војску! Будите и отсад најодлучнији прегаоци за народно ослобођење!

Арнаути, Муслимани, Срби и Хрвати!

Стварајте своју народно-ослободилачку војску за борбу против окупатора! Удружите се с Црногорцима у борби против заједничког непријатеља за независну Албанију, за аутономни Санџак, за вашу слободу! Не дозволите да вас ваше издајнице баце против ослободилачког покрета, јер између вас и Црне Горе нема питања која у заједничкој слободи не можете изравнати!

На устанак да спасимо, и осветимо наше домове и наше њиве, наше најмилије — синове, кћери, браћу и очеве, да очувамо част и извојујемо слободу нашега народа.

Живјело народно јединство у борби за национално ослобођење!

Живио народни оружани устанак!

Живјела Совјетска Русија, ослободитељица Словена и осталих поробљених народа испод крвавог фашизма!

Живјели моћни савезници противу сила осовине Енглеска и Америка!

Живио Јосиф Висарионович Стаљин, вођа и учитељ цјелокупног напредног човјечанства!

Живјела Комунистичка партија Југославије, најодлучнији борац за ослобођење јужнословенских народа!

Живио Главни штаб народно-ослободилачке војске народа Југославије, руководилац борбе за слободу!

Смрт шпијунима и издајцима! Напоље с фашистичким окупатором!

Смрт фашизму — слобода народу!

17 октобар 1941 год.

Комунистичка партија Југославије
Покрајински комитет
за Црну Гору, Санџак и Боку